

Aşırı Değerlendirilmiş TL Politikası ve Sonuçları

İlker PARASIZ
Prof.Dr.

Uludağ Üni. İktisadi ve İdari Bilimler Fak. BURSA

İki yıldan beri, Türk para otoriteleri aşırı değerlendirilmiş TL politikasını sürdürmektedir. Bu politikanın amacı muhtemelen enflasyon oranını düşürmek, Türk endüstrisinde verimliliği arttırmak ve endüstriyel kapasiteyi genişletmektir.

THE RESULTS OF OVER-EVALUED TURKISH LIRA POLICY

Since two years, the Turkish monetary Authorities follow the overvalues Turkish Lira policy. The goals of this policy are probably deminishing the rate of inflation, increasing the productivity of Turkish industry and having enlarged industrial capacities.

1. GİRİŞ

Günümüzde Türk tekstil sektörü biri hükümetçe bilinçli olarak uygulanan yabancı paralara karşı değerlendirilmiş TL'sıyla diğeri aniden ortaya çıkan petrol krizinin olumsuz etkileriyle karşı karşıya kalmıştır.

Şimdi bu iki olgunun tekstil sektörü üzerindeki etkilerinin neler olabileceğini tartışalım

2. AŞIRI DEĞERLENDİRİLMİŞ TL'NİN ETKİLERİ

Ülkemizde iki yıldan beri TL'nin yabancı paralar karşısındaki değeri Merkez Bankasınca bilinçli olarak yüksek tutulmaktadır. Böyle bir politika 1980-1988 yılları arasında uygulanan TL'nin hızlı değer kaybını içeren politikayla taban tabana zıt bir gelişmedir. Kuşkusuz izlenen her iktisat politikasının kısa ve uzun vadeli olmak üzere olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Bu etkilerin ortaya konulması ve Merkez Bankası otoritelerinin niyetleri, tekstil sektörünü de yakından ilgilendirmektedir.

2.1. Niçin TL Aşırı Olarak Değerlendiriliyor?

Türk Lirasının aşırı değerlendirilmiş olmasının kanımızca, birincisi enflasyonun aşağıya çekilmesine, ikincisi Türk tarım ve endüstrisinin daha etkin bir yapıya kavuşturulmasına üçüncü olarak ülkeye sermaye girişlerinin salanmasına ve nihayet yeni endüstriyel kapasitelerin yaratılmasına yönelik olmak üzere dörtlü bir amacı vardır.

2.1.1. Enflasyon Oranının Düşürülmesi

Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında aşırı değerlendirilmiş olması, ithalatın ucuzlaşmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin ticaret yaptığı başta Almanya, ABD, Japonya, Fransa v.b. endüstrileşmiş ülkeler de enflasyon

yon oranı % 1.5-5 arasında seyrettiğinden, ülkemizde de yurt içi fiyatların % 60-70 ler arasında arttığı düşünülürse, TL'nin yabancı paralar karşısında yılda en azından % 55-65 değer kaybetmesi gerekirken % 35-40 dolaylarında değer kaybetmiş olması ithal edilmiş malların fiyat artışlarının yurt için enflasyon oranı altında kalmasına neden olmaktadır. Bu durum hem mevcut yurt içi enflasyon oranını düşürücü etki yapmakta hem de enflasyon bekleyişlerinin rasyonelleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Çünkü artık firmalar mallarının fiyatlarını saptarken ithalat olgusunu da düşünmek zorunda bırakılmaktadır.

2.Ağustos 1990 da meydana gelme petrol şokuna kadar aşırı değerlendirilmiş TL politikasının enflasyon üzerinde olumlu etki yaptığını söylemek mümkündür.

2.1.2. Ödemeler Bilançosu Sermaye Hesabı Fazlası Sağlanması

Son iki yıldır Merkez Bankası'nın Türk Lirası'nın değerini yüksek tutması ve 1990 başında yürürlüğe konulan parasal program çerçevesinde emisyon ve para arzı hedeflerinin belirlenmesi, yurt içi faiz oranlarının yurt dışı faiz oranlarının üstünde tutulması ve yabancı fonların böylece Türk bankalarına yatırılmasının özendirilmesi, ödemeler bilançosunun sermaye hesabının önemli fazlalar vermesine neden olmaktadır. Böylece ülkemizde ithalat-ihracat farkı büyümesine rağmen döviz darboğazına girmek bir yana, döviz bolluğundan söz edilir olmuştur.

Korkarız ki bu olumlu gelişeler son petrol krizine bağlı olarak tersine dönsün. Çünkü yurt içi fiyatlarının hızla yükselmesi sonucu TL'nin olası bir devalüasyonu, yurt dışına sermaye kaçışlarına neden olabilir. Böylece hem cari hesap bilançosu hem de sermaye hesabı bilançosu açık veren bir ülke haline gelmemizin çok önemli riskleri olacağını vurgulamak gerekir.

2.1.3. Endüstri ve Tarımın Daha Etkin Bir Yapıya Kavuşturulması

Aşırı değerlendirilmiş TL politikasının ithalatı ucuzlatması, halihazırda kurulu endüstrilerin maliyetlerini düşürmeye yönelik çabalarını arttırmaya yönelmektedir. İthalatın rekabeti karşısında Türk endüstrileri önceleri bir miktar kar marjlarını düşürmeye zorlansalar bile eninde sonunda daha bilimsel yöntemlerle maliyetlerini düşürmeye verimliliklerini arttırmaya zorlan-

maktadır. Diğer ülkelerin gerek endüstriyel gerekse tarımsal ürünlerinin fiyatlarının düşüklüğü, ülkemiz de de bazı arayışlara neden olmaktadır.

Nitekim tekstil sektöründe de gözlemlendiği üzere tevsi yatırımlarında önemli artışlar vardır. Kuşkusuz bu olgu firmaların ortalama maliyetlerini düşürücü etki yapacaktır.

Ayrıca belli başlı firmalar daha etkin bir yapıya kavuşmak için ekonomi biliminin bulgularından yararlanma yoluna gitmiştir.

Öte yandan tarım sektörü üzerinde de uzun vadeli bazı önlemlerin alınma gereği su üstüne çıkmıştır. Özellikle başta pamuk olmak üzere pek çok üründe dış fiyatların iç piyasalardan yüksekliği tarım sektörü üreticilerini güç durumda bırakmıştır. Bu durum tarım sektöründe de verimlilik sorununu gündeme getirmektedir.

2.1.4. Yeni Kapasitelerin Yaratılması

Ülkemizde ihracat düzeyi, 1980'li yıllarda 2-3 milyar Dolardan günümüzde 12 milyar Dolara yükselmiştir. Bunda kuşkusuz 1980 öncesi dönemde kurulmuş olan endüstrilerin üretim kapasitelerinin kullanımının katkısı büyük olmuştur. Türk tekstil endüstrisinde de durum farklı değildir.

Bu noktada akla şu soru gelmektedir. Acaba Türk endüstrisinin yada daha spesifik olarak Türk tekstil endüstrisindeki mevcut kurulu kapasiteleriyle, ihracatımızın iki ya da üç katına yükseltilmesi mümkün müdür?

Kanımızca Türk endüstrilerinin, tekstil sektörü dahil, mevcut kurulu kapasitelerinin artırılmasına ve de yenilenmesine gerek vardır. O halde önümüzdeki yıllarda gerek ihracatımızın artırılması, gerekse gelişmiş ve/veya bize göre daha geri olan ülkelerin rekabetlerine karşı konulması ve daha büyük kapasitelerle uzun dönem maliyet eğrisi üzerinde firmaların daha iyi bir yere gelebilmesi için ek yatırımlara ve mevcutların daha ileri teknolojilerle yenilenmesine gereksinim vardır.

İşte bunların sağlanması da ithalatın bir parça cazip hale getirilmesine ve ucuz yabancı döviz politikasına bağlıdır. Son iki yıldan beri de uygulanan politika bu yönde teşvik edici unsurlar taşımaktadır.

2.2. 1991'de MFA'nın Sona Erme Olasılığı

Başta ABD olmak üzere batılı ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin ucuz tekstil ürünlerine karşı 1973 ten sonra her dört yılda bir yenilenen son olarak da 1986 da beş yıl için uzatılan ve 1991'de sona erecek olan MFA (Çok Elyafılar Anlaşması) ları yaratmışlardır. Görünen odur ki gelişmiş ülkeler aradan geçen süre içinde, kendi tekstil endüstrilerini son derece modern makinalarla donatmışlardır. Bu olgu gelecek yıllarda Türk tekstil

sektörü için potansiyel bir tehlike oluşturacak görülmüştür. Korkarız ki bugün batılı ülkelerin kotalarından şikayetçi olan tekstil sektörümüz potansiyel rakiplerimiz karşısında bu kotaları arayabilir.

O halde içinde bulunduğumuz dönemde ithalat kolaylıklarını Türk tekstil sektörünün batılı ülkelerinin kullandığı teknolojilere yakın teknolojileri ülkemize getirerek kullanmaları gerekir. Aksi takdirde bizim yerli teknolojimize göre ileri ancak son teknolojilere göre geri olan teknolojileri ve makinaları ülkemize getirmek ile ride telafisi güç durumların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu noktada kamu otoritelerinin uzun vadeli öngörülerine, yerli firmaların kısa vadeli düşünceleri ve finansman sorunlarının birbirleriyle çelişkili sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

3. Irak Krizinin Etkisi

Irak'ın Kuveyti işgali sonucu, Türk endüstrileri bir yandan büyük bir pazarını kaybederken öte yandan da petrol fiyatlarındaki artışa bağlı olarak büyük bir maliyet artışıyla karşılaşmıştır.

3.1. Stagflasyonist Etki

Petrol fiyatlarının yükselmesinin tüm ülkeler üzerindeki birinci etkisi maliyet artışlarına bağlı olarak "stagflasyonist" yönde olmaktadır. Bir diğer deyişte fiyatlar yükselirken talep azalmakta, üretim düşmekte ve işsizlik artmaktadır. Bu durum ister istemez mevcut endüstrileri olumsuz yönde etkileyecektir.

Ancak ülkemizde yukarıda da belirttiğimiz gibi aşırı değerlendirilmiş Türk Lirası politikası izlenmektedir. Batılı ülkeleri petrol krizinin yarattığı şoku deneyimleri ve bilgileriyle en aza indirecekleri için o ülkelerde büyük bir fiyat artışı olmayacaktır. Oysa ülkemizde krizin fiyatları üzerindeki etkisi hemen görülmeye başlamıştır. Bu durumda maliyetleri oldukça yükselen yerli firmalar daha fazla dış rekabet baskısı altında kalacaklardır. Böylece ihracatımız da hızlı maliyet artışından olumsuz yönde etkilenecektir.

Bu durumda ihracat bağlantısına girmiş olan her türlü firmayı ve bu arada tekstil firmalarını aşırı değerlendirilmiş TL politikası sürdürüldükçe büyük güçlükler beklemektedir. Çünkü yurt içi maliyet artışlarının hızla artması Türk ürünlerinin pahalılaşmasına neden olması ölçüsünde ihracatımız zorlanacaktır.

Bir anlamda, son petrol krizi Merkez Bankası'nın uyguladığı aşırı değerlendirilmiş TL politikasının sürdürülme sürecini kısaltmıştır. Bu nedenle ülkemizin gündemine her an bir devalüasyonun olabileceği şeklinde bekleşilere girme olasılığı artmıştır.

3.2. Tekstil Ürünleri İthalatının Göreli Olarak Ucuzlatılması

Batılı ülkeleri geçmiş deneyimleri ve yüksek teknolojileri, Ülkemize göre fakir olan tekstil alanında, düşük